

Φραγκίσκα Κοτρέτσου, Η τσιγγάνικη κοινότητα και ο ρόλος της τοπικής κοινωνίας στην εξέλιξή της

Καλή σας μέρα. Βρίσκομαι εδώ σήμερα για να σας παρουσιάσω τις δράσεις που έγιναν για περίπου ένα χρόνο στο νομό Ηλείας και την πρωτεύουσά του, τον Πύργο, οι οποίες απέβλεπαν και αποβλέπουν στην εκπαιδευτική και κατ' επέκταση κοινωνική ένταξη των παιδιών της τσιγγάνικης κοινότητας.

Με τον όρο "κοινότητα" εννοούμε το σύνολο των ανθρώπων που είναι εγκαταστημένοι σε μία περιοχή. Συγκεκριμένα, στο νομό Ηλείας έχουμε καταυλισμούς Τσιγγάνων στους δήμους Αμαλιάδας, Γαστούνης, Ανδραβίδας και Τραγανού. Οι οικογένειές τους επιδιώκουν την ανθρώπινη και αξιοπρεπή διαβίωση, κάτι που αποτελεί κοινή επιδίωξη κάθε πολίτη. Η κάλυψη βασικών τους αναγκών, όμως (στέγη, υγεία, διατροφή, εργασία) δεν είναι εξασφαλισμένη, όπως συμβαίνει με τους άλλους πολίτες, εμάς δηλαδή. Οι Τσιγγάνοι ζουν στην παράγκα, στην αθλιότητα, στη φτώχεια, στην ανέχεια, στον αναλφαβητισμό, στην κοινωνική απαξίωση. Πώς, όμως, θα πετύχουν την ανθρώπινη διαβίωσή τους, Πώς θα καταφέρουν να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους, ώστε να μικρύνει η ψαλίδα της οικονομικής ανισότητας;

Από την άλλη μεριά βρίσκεται η τοπική κοινωνία, οι άλλοι πολίτες, με τις δικές τους αξίες (χρήμα, εύκολος πλουτισμός, εξουσία), αξίες που κυριαρχούν και πολίτες που ζουν σε ένα καλύτερο σπίτι, με όλες τις ανέσεις, σε ένα υγιεινό περιβάλλον, που μορφώνεται, έχει εξασφαλισμένη μια κερδοφόρα εργασία, συμμετέχει στα δρώμενα της πόλης του.

Η υλοποίηση των αλλαγών με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Τσιγγάνων σε όλα τα επίπεδα είναι έργο φορέων της τοπικής κοινωνίας, κοινωνικών δυνάμεων θα λέγαμε. Αναφέρομαι αρχικά σε επίπεδο δήμου και συγκεκριμένα στο δήμο Πύργου.

Ο δήμος Πύργου ως βασικός φορέας αξιοποίησης προγραμμάτων και δράσεων για την ένταξη περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της Κοινωνικής

Υπηρεσίας, όπου και εργάζομαι ως κοινωνική λειτουργός, υπεύθυνη προγραμμάτων κοινωνικής ανάπτυξης σε επίπεδο κοινότητας, διαμόρφωσε στον οικισμό Βαλτζίκη (είναι ένας οικισμός που έχει μια ιδιαιτερότητα, δεδομένου ότι τα παιδιά για να μετακινηθούν από τον καταυλισμό στο σχολείο τους χρειάζεται να διανύσουν αρκετή απόσταση, μισής ώρας περίπου, και μάλιστα να περάσουν δρόμο ταχείας κυκλοφορίας) ένα κέντρο δημιουργικής απασχόλησης. Ο χώρος έχει δοθεί από την Ιερά Μητρόπολη Ηλείας.

Μέσω του πιλοτικού αυτού προγράμματος λειτούργησαν τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας με τη συμμετοχή συνταξιούχου εκπαιδευτικού, ο οποίος σε καθημερινή βάση βοηθούσε τα παιδιά στα μαθήματά τους, ώστε να είναι την επόμενη μέρα έτοιμα. Βεβαίως, δυσκολίες παρουσιάστηκαν, κυρίως στις αρχές του έτους και μετά τις γιορτές του Πάσχα, τις οποίες και εσείς θα διαπιστώνετε στις δικές σας περιοχές, αφού οι γονείς μετακινήθηκαν σε όμορες περιοχές μαζί με τα παιδιά τους για να πουλήσουν το εμπόρευσμά τους. Έτσι, οι απουσίες των μαθητών τσιγγάνικης προέλευσης από το σχολικό πρόγραμμα επηρέασαν κατά κάποιον τρόπο τη λειτουργία του Προγράμματος, αλλά καθιστούσαν δύσκολη και την προσαρμογή των ίδιων των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον.

Επίσης, λειτούργησε και λειτουργεί τμήμα δημιουργικής απασχόλησης μέσω του οποίου εφαρμόστηκε και ένα ψυχαγωγικό πρόγραμμα, όπου τα παιδιά της ομάδας στόχου έλαβαν μέρος σε ένα θεατρικό σκετς τα Χριστούγεννα με την καθοδήγηση εμπυχώτριας σε εθελοντική βάση και με τη δική μου ενθάρρυνση.

Μια ακόμη μοναδική εμπειρία ήταν για τα παιδιά η παρουσία και ενασχόληση μαζί τους ενός καθηγητή Θεολογίας σε εθελοντική πάντα βάση. Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις στις οποίες δόθηκε η δυνατότητα στα παιδιά να ακούσουν για τη θρησκεία τους μέσα από τραγούδια, να προβληματιστούν.

Ένας άλλος τομέας που μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της ζωής της ομάδας-στόχου είναι οι υπηρεσίες δομών Υγείας και Πρόνοιας. Σε συνεργασία

με το παιδιατρικό τμήμα του Γενικού Κρατικού Νοσοκομείου Πύργου και ειδικότερα τη διευθύντρια του παιδιατρικού τμήματος, κα Τζένη Παπαδοπούλου -κάποιοι από τους παρευρισκομένους τη γνωρίζουν-, υλοποιήθηκε πρόγραμμα εμβολιασμού όχι μόνο στον οικισμό Βαλτζίκη, αλλά και σε άλλους καταυλισμούς. Παράλληλα έγινε και γίνεται ενημέρωση σε θέματα προληπτικής παιδιατρικής. Βέβαια, ο στόχος μας είναι η χρήση των υπηρεσιών από τους ίδιους τους Τσιγγάνους με όσο γίνεται φιλική εξυπηρέτηση από τις υπηρεσίες. Πρέπει, όμως, να υπενθυμίσει κανείς τις συνθήκες διαβίωσής τους: για να μεταβούν από τον καταυλισμό στο νοσοκομείο, τις περισσότερες φορές πεζοί, αφιερώνουν όλο το πρωινό, διακόπτοντας έτσι ο τσιγγάνος μαθητής τη μέρα του από το σχολείο.

Βλέπουμε ότι η εξέλιξη της τσιγγάνικης κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα προϋποθέτει και τη λαϊκή συμμετοχή με τη δημιουργία εθελοντικής ομάδας, με τη συμμετοχή σε εθελοντική βάση ευαισθητοποιημένων συμπολιτών μας, οι οποίοι με τη γνώση και την πείρα τους συνεργάζονται, συμβάλλοντας στον επιδιωκόμενο στόχο, που είναι η εκπαίδευση των παιδιών των καταυλισμών και η ανάπτυξή τους στο κοινωνικό περιβάλλον που ζουν και δραστηριοποιούνται.

Στην προσπάθειά μας να είναι καθημερινή η φοίτηση των παιδιών ζητήθηκε η παρέμβαση του διευθυντή του Τμήματος Συγκοινωνιών και Μεταφορών της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης Ηλείας, η οποία και πραγματοποιήθηκε άμεσα. Μετά από επιτόπια έρευνα διαπιστώθηκε η αναγκαιότητα μεταφοράς των παιδιών με μισθωμένο αυτοκίνητο, γιατί η απόσταση, όπως σας προείπα, μεταξύ καταυλισμού και σχολείου ήταν αρκετά μεγάλη και η πεζοπορία ήταν αρκετά επικίνδυνη μέσω δρόμου ταχείας κυκλοφορίας. Ανάλογη διαδικασία θα ακολουθηθεί βέβαια και για τα παιδιά τσιγγάνικης προέλευσης από τον οικισμό Βιβιά (είναι μια περιοχή γύρω στα 4 χλμ έξω από το κέντρο του Πύργου), τα οποία πρέπει και αυτά να μεταβαίνουν με ασφάλεια στο σχολείο τους.

Όσον αφορά τώρα την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι διευθυντές και οι δάσκαλοι των σχολείων στα οποία φοιτούν τσιγγάνοι μαθητές, συμβάλλουν άμεσα και σημαντικά στην άρση των δυσκολιών του τσιγγάνικου βίου. Ανταποκρινόμενοι στο έγγραφο αίτημά μας για τον αριθμό των φοιτούντων της ομάδας-στόχου, αλλά και με συνεχείς κατ' ιδίαν επαφές συλλέξαμε χρήσιμα στοιχεία για την τακτική ή μη τακτική φοίτησή τους. Οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών για τακτική παρακολούθηση πολλές φορές αποβαίνουν άκαρπες γιατί, όπως μας είπαν: (α) οι τσιγγάνοι γονείς μαζί με τα παιδιά τους μετακινούνται συχνά σε άλλες πόλεις, (β) τα παιδιά είναι εκτεθειμένα σε πολλές ασθένειες (π.χ. ηπατίτιδα) και η ξαφνική ασθένεια αναγκάζει το γονέα να διακόψει το παιδί του από το σχολείο για να μεταβεί στο νοσοκομείο, (γ) το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο δεν ενισχύει με ερεθίσματα τα παιδιά, ώστε να αποκτήσουν κοινωνικές δεξιότητες, να διαπαιδαγωγηθούν για την ομαλή κοινωνικοποίησή τους. Πώς, λοιπόν, θα προσαρμοστεί στο σχολικό περιβάλλον ο τσιγγάνος μαθητής και πώς θα τύχει αποδοχής από τους άλλους συμμαθητές του;

Είναι εμφανής και δικαιολογημένη η απορριπτική στάση των γονέων ή αν θέλετε του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Οι Τσιγγάνοι στην ουσία συγκροτούνται και με το δικό τους κοινωνικό περιβάλλον. Οι συνθήκες διαβίωσής τους (ο νομαδικός τρόπος ζωής, το χαμηλό εισοδηματικό επίπεδο, οι μετακινήσεις από πόλη σε πόλη, η συμμετοχή του μικρού τσιγγάνου στην εργασία των γονέων) έχουν ως αποτέλεσμα την έλλειψη προσχολικής αγωγής, την ελλιπή παρακολούθηση μαθημάτων, τη δυσκολία αφομοίωσης μαθημάτων, τη δυσκολία προσαρμογής στο σχολικό πρόγραμμα.

Με τη βοήθεια των φορέων της τοπικής κοινωνίας, αλλά και την ενεργητική συμμετοχή των ίδιων των Τσιγγάνων, είναι δεκτή η κοινωνική τους εξέλιξη. Απαιτείται να καλλιεργηθεί και να υποστηριχθεί η εκπροσώπησή τους και η ενεργός συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Το ενδιαφέρον τους για βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους συνδέεται με τη διαδικασία της

επιμόρφωσης και κοινωνικής τους ανέλιξης. Η κουλτούρα τους δεν είναι κάτι το διαφορετικό, δεν είναι διαρκής και αναλλοίωτη, είναι μέρος του κοινωνικού ιστού. Η τσιγγάνικη μικροκοινωνία και ψυχή είναι ανθρώπινη και έχει δικαίωμα στο ευ ζην. Με την κοινή δράση της τοπικής κοινωνίας και της ομάδας-στόχου θα υπάρξει αλλαγή του τρόπου ζωής. Δεν λέμε ότι είναι εύκολο, απαιτείται οπωσδήποτε προσπάθεια.

Η εκπαίδευση των Τσιγγάνων πρέπει να αντιμετωπιστεί σε συνάρτηση με το θέμα της στέγης, της εργασίας και της υγείας. Απαιτείται η δημιουργία εγκαταστάσεων ύδρευσης, αποχέτευσης και ηλεκτροφωτισμού, αλλά και η εξασφάλιση όλων των άλλων αγαθών του πολιτισμού που προσφέρονται σε όλα τα μέλη της κοινωνίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης.

Σας ανέφερα συγκεκριμένες δράσεις φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης που μπορούν να οδηγήσουν αργά, αλλά σταθερά στον επιδιωκόμενο στόχο. Τα εμπόδια είναι γνωστά, αλλά όχι αξεπέραστα. Οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές παρεμβάσεις από την τοπική κοινωνία συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση όλων των πολιτών. Με τη δράση διάφορων κοινωνικών δυνάμεων (Εκκλησία, νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, δήμος, εκπαιδευτική κοινότητα, λαϊκή συμμετοχή) είναι δυνατή η αλλαγή προς το καλύτερο. Έτσι, το δικαίωμα στην εκπαίδευση θα αποτελέσει πεποίθηση ότι ο Τσιγγάνος ανήκει και αυτός φυσιολογικά και δίκαια στο σχολικό πρόγραμμα.

Κλείνοντας, ο στόχος μας ως μελλοντική παρέμβαση είναι ο έλεγχος της φοίτησης των παιδιών τσιγγάνικης καταγωγής, η άρση των εμποδίων που δημιουργούν διαρροές στην παρακολούθηση του σχολικού προγράμματος, η δημιουργία μητρώου σχολικής φοίτησης -κάτι που έχει προταθεί και από το Πρόγραμμα-, καθώς και μια κινητή ομάδα ευαισθητοποιημένων εθελοντών από τον Σεπτέμβρη πλέον για την παράλληλη δράση των δομών Υγείας και Πρόνοιας σε όλους τους καταυλισμούς της περιοχής. Τελειώνοντας, η τοπική κοινωνία που είναι κοντά στα προβλήματα των πολιτών οφείλει να προασπίσει τα συμφέροντά τους, διασφαλίζοντας τη σωστή κοινωνική υγεία και γενικότερα,

την παροχή κοινωνικής προστασίας και εξέλιξης της κοινωνίας. Άλλωστε, η προώθηση των Γσιγγάνων στην εκπαίδευση, εξασφαλίζοντας υγιές περιβάλλον εκπαίδευσης, κατοικία και υποδομές, είναι μια πράξη ανθρωπιστική. Σας ευχαριστώ.